

УДК 378.147:378.011.3-057.175:001.8

**FORMATION OF RESEARCH ABILITIES OF FUTURE TEACHERS IN
PEDAGOGICAL THEORY AND PRACTICE**

**ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ**

Дмитро Кривошея

здобувач 2 курсу третього
(освітньо-наукового) рівня вищої
освіти освітньої програми
«Освітні, педагогічні науки»
E-mail: dmytrok2023@gmail.com
ORCID 0009-0001-2054-1352
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Dmytro Kryvosheia

getter of the 2st year of the third
(educational and scientific) level of higher
education of the educational program
“Educational and Pedagogical Sciences”
E-mail: dmytrok2023@gmail.com
ORCID 0009-0001-2054-1352
SHEI “Donbas State Pedagogical
University”, Ukraine

ABSTRACT

The article emphasizes that modern national education, responding to the challenges of today, is actively introducing a new educational paradigm - the paradigm of scientific education, which is designed to bring students' educational activities as close as possible to research, to involve them in solving scientific problems of an accessible level of complexity. The views of scientists and researchers on the essence of research skills are summarized and it is noted that the research skills of a future higher education teacher are a set of acquired systematized theoretical knowledge, practical skills and practiced skills that are formed during the course of study in a higher education institution through various types of research activities. The author distinguishes groups of research skills: operational research, organizational research, practical research, communication research (O. Zemka, O. Semenoh), analytical and synthetic, informational, creative, and prognostic (O. Nozdrova). It is noted that it is important to develop research skills systematically. First, it is a long-term and complex process that should begin in elementary school and continue in middle and high school. Secondly, research skills should be developed in higher education institutions in stages: the first stage is orientation (adaptation) and research (1-2 years of the first (bachelor's) level of education); the second stage is organizational and research (3-4 years of the first (bachelor's) level of education); the third stage is research (second (master's) level of education). It is stated that the formation of research skills of a higher education teacher is a continuous process and takes place during the course of study in a higher education institution through various types of research activities through the acquisition of systematized theoretical knowledge, practical skills, and skills development and should occupy an important place in professional training.

Key words: scientific education, research skills, research activity, professional training, future teacher, higher education institution.

Актуальність теми. Сучасна вітчизняна освіта, реагуючи на виклики сьогодення, активно запроваджує нову освітню парадигму – парадигму наукової

освіти, яка охоплює «цілеспрямовану систему формування творчого наукового мислення в процесі здобуття нових знань методами наукового пізнання, тобто передусім дослідницькими, експериментальними методами» та покликана максимально наблизити навчальну діяльність здобувачів до дослідництва, залучити їх до розв'язання навчальних і реальних наукових завдань доступного рівня складності (Довгий, 2019).

Зауважимо, що сучасний фахівець має бути готовим не лише комунікувати, передбачати та прогнозувати наслідки своєї діяльності, успішно адаптуватися до умов мінливого ринку праці, співпрацювати тощо, а й опрацювати значну кількість даних, критично оцінити інформацію, здійснити пошук, творчо та креативно мислити, виділяти головне, суттєве, практично важливе, аналізувати, доводити, чим розвивати власний інтелект і підвищувати рівень освіти. Підготувати сучасного фахівця, здатного до творчої самореалізації в нових соціально-економічних умовах, зі сформованими знаннями, уміннями, навичками, здатного до самостійного наукового пошуку, спроможний викладач-професіонал, який є джерелом знань, наставником, що сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей, дослідницьких умінь і навичок, формуванню пізнавальних інтересів, бажання та прагнення до самостійного набуття знань й активного їх використання тощо.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у ЗВО є обов'язковою та має бути «невід'ємним складником освітньої діяльності й провадитися для інтеграції наукової, освітньої та виробничої діяльності в системі вищої освіти» (Закон України «Про вищу освіту», 2014 (зі змінами 2024)). Акцентуємо, що ЗВО мають упроваджувати наукову діяльність «через проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації та використання отриманих результатів в освітньому процесі» (Закон України «Про вищу освіту», 2014 (зі змінами 2024)).

Підкреслимо, що наразі актуалізовано потребу в підготовці викладача «не лише професіонала-виконавця, а також і професіонала-дослідника, здатного втілювати в життя найвищі цінності суспільства, розвивати, оновлювати, удосконалювати власну професійну діяльність, використовувати досягнення сучасної науки, легко адаптуватися до нових умов завдяки опануванню дослідницькими вміннями» (Саяпіна, Кривошея, & Кривошея, 2024).

Зважаємо на думку В. Семиченко, яка, визначивши пріоритети професійної підготовки, наголосила, що науковий потенціал молодих спеціалістів повинен бути таким високим, аби випускники закладів вищої освіти не лише були знайомі із сучасною наукою та розбиралися в ній, але й отримали досвід пошукової роботи, сформували вміння застосувати методи розв'язання практичних завдань, були готові до створення нових наукових цінностей (Семиченко, 2000: 67).

Отже, сучасні заклади вищої освіти (далі – ЗВО) мають упроваджувати різноманітні форми й методи роботи зі здобувачами, спрямовані на формування дослідницьких умінь у майбутніх викладачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні вчені, дослідники, педагоги-практики (Л. Бачієва, М. Князян, О. Корносенко, О. Титаренко, О. Торічний та ін.) обґрунтували важливість упровадження наукової діяльності в

освітній процес ЗВО. Так, О. Титаренко зазначила, що інтеграція науково-дослідницької діяльності в освітній процес є фундаментальною для підготовки майбутніх педагогів в Україні та вимагає комплексного підходу до розвитку відповідних умінь і навичок (Титаренко, 2023).

Узагальнення психолого-педагогічних наукових джерел переконливо доводить важливість формування дослідницьких умінь у майбутніх педагогів:

– у майбутнього вчителя (С. Балашова, О. Земка, А. Карлашук, В. Кисельова-Біла, Л. Мельниченко, Н. Недодатко, В. Прошкін, О. Семеног, К. Степанюк, М. Фалько та ін.). О. Земка та О. Семеног, схарактеризувавши дослідницькі вміння вчителя, розглянули їх як сукупність інтелектуальних і практичних дій, що забезпечують здатність особистості усвідомлено здійснювати дії з пошуку, відбору, переробки, аналізу, створення, проєктування й підготовки результатів пізнавальної діяльності (Земка, Семеног, 2014);

– у майбутнього викладача вищої школи (О. Абдуліна, А. Алексюк, Н. Варга, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, О. Попадич, С. Саяпіна, В. Семиченко, Чжоу Цун, М. Ярмаченко та ін.). О. Попадич зазначила, що сьогодні все стає більш наявним, що вміння та навички дослідницького пошуку потрібні не лише тим, чиє життя вже пов'язане чи буде пов'язане з науковою роботою, але й майбутньому педагогу вищої школи, який повинен мати не лише достатні знання з професійного профілю, а й здатність до здійснення кваліфікованого дослідницького пошуку (Попадич, 2017).

Аналіз наукових досліджень показав, що в працях учених, дослідників, педагогів-практиків розкрито різноманітні аспекти проблеми формування дослідницьких умінь педагога. Проте вважаємо за доцільне продовжити аналогічні дослідження, зосередивши увагу на розв'язці проблеми формування дослідницьких умінь майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета статті полягає в розкритті деяких аспектів проблеми формування дослідницьких умінь майбутніх викладачів закладів вищої освіти в педагогічній теорії та практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У професійному стандарті «Викладач закладу вищої освіти» з-поміж загальних компетентностей виокремлено такі: володіння навичками критичного мислення, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатність генерувати нові ідеї (креативність) тощо (Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти», 2024). Зважаючи на компетентності, зазначаємо, що у ЗВО необхідно впроваджувати науково-дослідну роботу, що сприятиме підготовці конкурентоспроможного фахівця – викладача вищої школи зі сформованою дослідницькою компетентністю, дослідницькими знаннями, умінями та навичками, які посідатимуть важливе місце у кваліфікаційній характеристиці професіонала.

Узагальнюючи погляди вчених (О. Абдуліна, А. Алексюк, Н. Варга, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, О. Попадич, С. Саяпіна, В. Семиченко, Чжоу Цун, М. Ярмаченко та ін.), акцентуємо на важливості формування дослідницьких умінь у майбутніх викладачів вищої школи.

Логіка дослідження вимагає розгляду визначення сутності поняття «уміння». У довідкових виданнях зазначено, що вміння це: здатність належно виконувати певні дії, засновані на доцільному використанні людиною набутих

знань і навичок (Український педагогічний словник) (Гончаренко, 1997) та освоєний суб'єктом спосіб виконання дії, яку забезпечує сукупність набутих знань і навичок (Сучасний тлумачний психологічний словник) (Шапар, 2004).

Учені розглянули це поняття як: здатність виконувати діяльність (В. Крицький, В. Козаков та ін.), готовність діяти свідомо, здатність виконувати певні види діяльності (О. Канюк та ін.), компонент і результат діяльності (Т. Коршевніюк, О. Марущак), володіння складною системою психологічних і практичних дій (М. Артюх, Є. Мілерян, Л. Титаренко та ін.), використання наявних знань і навичок у процесі діяльності (В. Жамардїй, О. Нікітіна, М. Савчин, Г. Ягенська та ін.); сукупність дій (С. Будник, Н. Голота та ін.) тощо.

У дослідженні зважаємо на думку О. Земка та О. Семеног, що вміння – готовність виконувати дії, спираючись на попередньо отримані знання, чуттєвий і практичний досвід діяльності відповідно до поставленої мети й умов, у яких людина знаходиться (Земка, & Семеног, 2014).

Аналіз наукової літератури довів, що сучасні вчені в дослідженнях використали поняття «педагогічні дослідницькі вміння», «навчальні дослідницькі вміння» та «дослідницько-педагогічні вміння», розглянули їх формування в учнів, учителів, викладачів, майбутніх учителів та викладачів.

Аби краще зрозуміти сутність дослідницьких умінь, розглянемо їх потрактування сучасними науковцями (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Сутність поняття «дослідницькі вміння» у потрактуваннях сучасних вітчизняних науковців

Джерело	Сутність поняття «дослідницькі вміння»
Вашченко, Л.С. (2017). Розвиток дослідницьких умінь старшокласників в умовах профільної школи. <i>Біологія і хімія у рідній школі</i> . (3). 23–27.	дослідницькі вміння – це складні комплексні вміння, що охоплюють систему знань, навичок та елементарних умінь, що несуть елементи творчості
Волинець, Ю.О. (2012). Формування дослідницьких умінь у студентів – майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. <i>Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки</i> . (15). 193–200.	дослідницькі вміння – з одного боку, властивість індивіда, яка характеризує його здатність до пошуково-перетворювальної діяльності в освітньому процесі, а з іншого, здатність набувати нові знання, вміння та навички, що сприятимуть його професійному розвитку й саморозвитку
Кисельова-Біла, В.П. (2010). формування дослідницьких умінь у майбутнього вчителя початкових класів. <i>Педагогіка вищої та середньої школи</i> . (29). 141–155.	дослідницькі вміння – складник педагогічних умінь, це вміння пізнавати й об'єктивно оцінювати педагогічні ситуації та процеси
Москалюк, Н.В. (2016). Аналіз рівнів сформованості дослідницьких умінь студентів – майбутніх учителів природничих дисциплін: констатувальний етап педагогічного експерименту. <i>Фізико-математична освіта : науковий журнал</i> . (4(10)). 83–88.	дослідницькі вміння – сукупність систематизованих знань, умінь і навичок особистості, поглядів і переконань, які визначають функціональну готовність студента до творчого пошукового розв'язання пізнавальних задач
Семеног, О.М., Земка, О.І. (2014). Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників: теорія і практика: монографія. Суми: Ніко. Україна.	дослідницькі вміння є базовими компонентами особистості, її основними характеристиками професійного становлення, ініціюють здатність особистості до творчої самореалізації, визначають ефективність пізнавальної діяльності, сприяють перенесенню знань, умінь і навичок дослідницької діяльності в

	будь-яку галузь пізнавальної та практичної діяльності. Дослідницькі вміння є інтеграцією набутих професійних теоретичних знань, практичних і організаційно-комунікативних умінь, є чинником розвитку педагогічної культури й одним із її показників
Повідайчик, О.С., Варга, Н.І. (2018). Дослідницькі вміння фахівців соціально-педагогічної сфери: сутність і класифікація. <i>Journal The Scientific Heritage</i> . (31-2 (31)). 47–51.	дослідницькі вміння – здатність ефективно виконувати дії, адекватні розв'язанню певних дослідницьких завдань відповідно до логіки наукового пізнання та специфіки фахової діяльності

Зауважимо, що певна професія диктує свої вимоги до дослідницьких умінь фахівців, що сприяє виокремленню їх змісту та структури. Отже, узагальнюючи наведені потрактування сучасних вітчизняних науковців, під дослідницькими вміннями майбутнього викладача вищої школи розуміємо – сукупність набутих систематизованих теоретичних знань, практичних умінь і відпрацьованих навичок, що формуються впродовж навчання у ЗВО з допомогою різних видів науково-дослідної діяльності.

Оскільки метою дослідження є розкриття деяких аспектів проблеми формування дослідницьких умінь майбутніх викладачів, важливо з'ясувати, які дослідницькі вміння мають бути сформовані в майбутніх викладачів.

Зосередимо увагу на таких групах дослідницьких умінь:

– унаслідок аналізу класифікацій зазначених умінь сучасними вченими О. Земко та О. Семеног визначено операційно-дослідницькі вміння (застосування розумових прийомів й операцій: порівняння, аналіз і синтез, абстрагування та узагальнення, висунення гіпотези, зіставлення, узагальнення та інші розумові операції); організаційно-дослідницькі вміння (застосування прийомів самоорганізації в науково-дослідній діяльності, планування науково-дослідної роботи, проведення самоаналізу та самоконтролю, регуляції своїх дій у процесі дослідницької діяльності); практично-дослідницькі вміння (опрацювання наукових джерел, проведення експериментальних досліджень, спостереження фактів, подій та обробка даних, упровадження результатів у практичну діяльність); комунікативно-дослідницькі вміння (застосування прийомів співпраці в процесі дослідницької діяльності, для здійснення взаємодопомоги, взаємоконтролю обговорення результатів (Земко, Семеног, 2014);

– О. Ноздрова унаслідок вивчення психолого-педагогічної літератури та особистого досвіду виокремила аналітико-синтетичні (уміння аналізувати, синтезувати інформацію; виділяти головне, суттєве; описувати явища; систематизувати й класифікувати наукову інформацію); інформаційні (уміння здійснювати бібліографічний пошук; працювати з книгою, довідниками та з іншими першоджерелами; працювати з технічними джерелами інформації); креативні (уміння генерувати ідеї, висувати гіпотезу дослідження; здатність до фантазії, уяви; переносити знання та вміння в нові проблемні ситуації; виявляти протиріччя, спроможність долати інерцію мислення); прогностичні (уміння передбачати розвиток об'єкта дослідження; здійснювати ретроспективний аналіз) (Ноздрова, 2011).

Вважаємо, що майбутнім викладачам необхідно оволодіти такими дослідницькими вміннями, як спостерігати, аналізувати та пояснювати дані спостережень, відокремлювати суттєві факти від несуттєвих, проводити

експеримент (постановку, пояснення та презентацію результатів; виділяти головне в складних природних явищах; абстрагувати, аналізувати та узагальнювати матеріал; розглядати явища та процеси у взаємозв'язку, розкривати сутність об'єктів та явищ, бачити їх суперечності; формулювати наукову проблему, висувати наукову гіпотезу, виділяти та формулювати наукову новизну, теоретичну та практичну значущість наукового дослідження; використовувати методи наукових досліджень; формулювати та обґрунтовувати результати наукових досліджень, оформлювати їх у вигляді статей, доповідей; адекватно орієнтуватися в інноваціях тощо) (Саяпіна, Кривошея, & Кривошея, 2024).

Акцентуємо, що дослідницькі вміння важливо формувати системно. По-перше, це довготривалий і комплексний процес, який треба починати з початкової школи та продовжувати в середній і старшій школі. По-друге, у ЗВО формувати дослідницькі вміння необхідно поетапно: перший етап орієнтаційно (адаптаційно)-дослідницький (1-2 курси першого (бакалаврського) рівня освіти) – формування позитивної мотивації до науково-дослідної діяльності, системи теоретичних знань про дослідну роботу та залучення здобувачів до активної наукової діяльності; наслідком є написання есе, курсових робіт, доповідей тощо; другий етап організаційно-дослідницький (3-4 курси першого (бакалаврського) рівня освіти) – формування вмінь, навичок і досвіду дослідницької діяльності, основ методології наукової діяльності; результатом є написання тез до наукових конференцій, бакалаврської наукової роботи тощо; третій етап науково-дослідницький (другий (магістерський) рівень освіти) – формування умінь і навичок упровадження досягнень педагогічної науки, провідного педагогічного та особистого досвіду у власні науково-методичні розробки; наслідком є активна наукова діяльність (написання наукових статей, магістерської роботи, участь у наукових проєктах, виступи на конференціях різного рівня тощо).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі аналізу поглядів вітчизняних учених щодо впровадження наукової діяльності в освітній процес закладів освіти ми дійшли висновку, що в освітній практиці чітко вирізняється новий напрям – наукова освіта, що спрямована на формування творчого наукового мислення та покликана максимально наблизити освітню діяльність здобувачів до дослідництва, опанування методів отримання наукових знань, умінь і навичок. Особливо щодо підготовки майбутніх викладачів вищої школи, для яких сформованість дослідницьких умінь, готовності до проведення наукових досліджень є однією з важливих передумов, важливим складником професійного становлення, сприяє підготовці компетентного, конкурентоспроможного фахівця, посідає важливе місце у кваліфікаційній характеристиці професіонала.

Отже, формування дослідницьких умінь викладача вищої школи є неперервним процесом і відбувається впродовж навчання у ЗВО за допомогою різних видів науково-дослідної діяльності через набуття систематизованих теоретичних знань, практичних умінь, відпрацювання навичок і повинно посідати важливе місце в професійній підготовці.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Гончаренко, С.У. (1997). Український педагогічний словник / гол. ред. С.Головко. Київ: Либідь. Україна.

Довгий, С. (2019). Щодо стану та перспектив розвитку наукової освіти в Україні (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 11 вересня 2019 р.). *Вісник Національної академії наук України*. (10). 24–30.

Ноздрова, О.П. (2011). Формування дослідницьких умінь студентів, їх готовності до пошукової діяльності. *Наука і освіта*. (8). 99–103.

Попадич, О.О. (2017). Дослідницьке навчання як засіб формування виробничих функцій майбутнього педагога вищої школи. *Науковий вісник Ужгородського університету: «Педагогіка. Соціальна робота»*. (1 (40)). 223–226.

Про вищу освіту: Закон України від 01.01.2014 р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004 (зі змінами від 23.04.2024 р. № 3642-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти»: МОН України від 16.20.2024 р. № 1466. URL: <https://surl.li/xdefjz>

Саяпіна, С., Кривошея, Н., & Кривошея, Д. (2024). Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів у закладі вищої освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. (2 (106)). 7–16.

Семенов, О.М., Земка, О.І. (2014). Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників: теорія і практика: монографія. Суми: Ніко. Україна.

Семиченко, В.А. (2000). Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід? / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Віпол. Україна

Титаренко, О. (2023). Упровадження принципів науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій в освітньому процесі ЗВО. *Українська професійна освіта=Ukrainian Professional Education*, (14), 18–25.

Шапар, В.Б. (2004). Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор. Україна.

REFERENCES

Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* / hol. red. S.Holovko. Kyiv: Lybid. Ukraina. [in Ukrainian].

Dovhyi, S. (2019). Shchodo stanu ta perspektyv rozvytku naukovoї osvity v Ukraini (stenohrama naukovoї dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 11 veresnia 2019 r.). *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. (10). 24–30. [in Ukrainian].

Nozdrova, O.P. (2011). Formuvannia doslidnytskykh umin studentiv, yikh hotovnosti do poshukovoї diialnosti. *Nauka i osvita*. (8). 99–103. [in Ukrainian].

Popadych, O.O. (2017). Doslidnytske navchannia yak zasib formuvannia vyrobnychykh funktsii maibutnoho pedahoha vyshchoi shkoly. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu: «Pedahohika. Sotsialna robota»*. (1 (40)). 223–226. [in Ukrainian].

Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.01.2014 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2014, № 37-38, st.2004 (zi zminamy vid 23.04.2024 r. № 3642-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

Profesiyni standart «Vykladach zakladu vyshchoї osvity»: MON Ukrainy vid 16.20.2024 r. № 1466. URL: <https://surl.li/xdefjz> [in Ukrainian].

Saiapina, S., Kryvosheia, N., & Kryvosheia, D. (2024). Formuvannia

doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv u zakladi vyshchoi osvity. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu. (2 (106)). 7–16. [in Ukrainian].

Semenoh, O.M., Zemka, O.I. (2014). Formuvannia doslidnytskykh umin u maibutnikh uchyteliv-slovesnykiv: teoriia i praktyka: monohrafiia. Sumy: Niko. Ukraina. [in Ukrainian].

Semychenko, V.A. (2000). Priorytety profesiinoi pidhotovky: diialnisnyi chy osobystisnyi pidkhid? / za red. I. A. Ziaziuna. Kyiv: Vipol. Ukraina. [in Ukrainian].

Tytarenko, O. (2023). Uprovadzhennia pryntsypiv naukovo-doslidnytskoi diialnosti maibutnikh uchyteliv tekhnolohii v osvitnomu protsesi ZVO. Ukrainska profesiina osvita=Ukrainian Professional Education, (14), 18–25. [in Ukrainian].

Shapar, V.B. (2004). Suchasnyi tlumachnyi psykholohichnyi slovnyk. Kharkiv: Prapor. Ukraina. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті підкреслено, що сучасна вітчизняна освіта, реагуючи на виклики сьогодення, активно запроваджує нову освітню парадигму – парадигму наукової освіти, яка покликана максимально наблизити освітню діяльність здобувачів до дослідництва, залучити їх до розв'язання наукових завдань доступного рівня складності. Узагальнено погляди вчених, дослідників щодо сутності дослідницьких умінь та зазначено, що дослідницькі вміння майбутнього викладача вищої школи – це сукупність набутих систематизованих теоретичних знань, практичних умінь і відпрацьованих навичок, що формуються впродовж навчання у ЗВО з допомогою різних видів науково-дослідної діяльності. Виокремлено групи дослідницьких умінь: операційно-дослідницькі, організаційно-дослідницькі, практично-дослідницькі, комунікативно-дослідницькі (О. Земка, О. Семенов), аналітико-синтетичні, інформаційні, креативні, прогностичні (О. Ноздрова). Зауважено, що дослідницькі вміння важливо формувати системно. По-перше, це довготривалий і комплексний процес, який треба починати з початкової школи та продовжувати в середній і старшій. По-друге, у ЗВО формувати дослідницькі вміння необхідно поетапно: перший етап орієнтаційно (адаптаційно)-дослідницький (1-2 курси першого (бакалаврського) рівня освіти); другий етап організаційно-дослідницький (3-4 курси першого (бакалаврського) рівня освіти); третій етап науково-дослідницький (другий (магістерський) рівень освіти). Констатовано, що формування дослідницьких умінь викладача вищої школи є неперервним процесом і відбувається впродовж навчання у ЗВО за допомогою різних видів науково-дослідної діяльності через набуття систематизованих теоретичних знань, практичних умінь, відпрацювання навичок, і повинно посідати важливе місце в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: наукова освіта, дослідницькі вміння, науково-дослідницька діяльність, професійна підготовка, майбутній викладач, заклад вищої освіти.